

Inledning

Mänskliga rättigheter är både ett återkommande uppslag i Retfærds spalter och ett angeläget tema. Deras aktualitet markeras även av att årets Retfærdsseminarium i Isegran (Norge) bär rubriken *Menneskerettigheter i Norden*.

Sten Schaumburg-Müller visar på problemen när en etnisk grupp, chamulerna i Mexiko, försöker bevara sin kulturidentitet och, i strid med mänskliga rättigheter, utesluta "icke-traditionella" indianer som utgör en fara för gruppens identitet. De mänskliga rättigheterna kan, trots intentionerna, förtrycka kulturell identitet. Beror detta på att de mänskliga rättigheterna representerar det *europiskt* universella, förnuftiga och moderna? I sådana fall bör mänskliga rättigheter öppnas för flera kulturperspektiv, så att de icke ensidigt artikulerar den eurocentriska Världsandens "Stora Berättelse".

In i just den eurocentriska världsandens djup för oss *Henrik Stevnsborg* i sin artikel om den danske juristen Ørsted, von Savigny och Jacob Grimm. Grimm, författare till Rödluan, intresserade sig för Volksgeist som rättskälla och fann denna uttryckt i folksägnor och folkvisor, i myter och sagor. Oenigheten var om dessa folkliga sedvanor skulle kodifieras eller fortfara att vara en "blöd" rättskälla. Diskussionen har åter vaknat, då kritik riktas mot välfärdsstatens försök att förrättsliga och kolonialisera livsvärlden (Habermas) och tankar om deregulering framförs. Dessa "blöde" rättskällor, handelskutym och sedvanor, är av intresse för vissa sen- eller postmoderna rättsteorier där informell rätt, "bæredygtighed", narrativa och etiska källor är framträdande.

Den sk "Tamil-sagen" sätter fortfarande djupa spår i det danska samhället och därmed även i Retfærd. *Øjvind Larsen* belyser, mot bakgrund av Tamil-saken, etiska problem i statsförvaltningen där ämbetsmännen slits mellan rättvisa och lojalitet, mellan person och roll. De mänskliga rättigheterna säkrar visserligen yttrandefriheten, men paradoxen är, enligt Larsen, att den offentliga förvaltningen själv saknar en institutionaliserad offentlighet. Via Webers byråkratiteorier och Kants universalitetskriterium menar Larsen att det finns faktiska möjligheter för en öppen etisk offentlighet i förvaltningen baserad på en kommunikativ etik à la Habermas.

De senaste årens obehagliga händelser, attentat mot flyktingförläggningar och en ökande främlingsfientlighet, har återigen aktualiserat frågan huruvida rasistiska organisationer bör förbjudas. Sverige har här ej fullgjort FN's konvention om de mänskliga rättigheterna, som stadgar ett sådant förbud. *Reza Banakar* ger en bakgrund och diskuterar argu-

menten pro et contra. Ett rättfärdigande för lagstiftning är, i första hand icke dess effektivitet, men främst den normativa betydelsen för samhällsutvecklingen. Med Habermas diskursetiska ansats betraktas fördomen som en systematiskt förvrängd kommunikation och frågan är om rätten kan befrämja en tvångsfri diskurs i etnokulturella frågor.

Temat för *Bo Carlssons* artikel är hans skeptiska granskning av den i Sverige pågående kampanjen mot ohälsa. Bakom rehabiliteringstankarna finns marknadsekonomiska överväganden där syftet främst verkar vara att få tillbaka utsliten arbetskraft via halva förtidspensioneringar. Dessa kan, enligt Carlsson, leda till fördröjda utslitningsprocesser och därför rekommenderas ett besinningsfullt förhållningssätt till teserna om den rationellt kalkylerande individen; det har visat sig att individerna är så pass "irrationella" att de föredrar ekonomisk förlust framför utslitning.

Gudrún Kristinsdóttir tar upp några problem i det isländska förslaget till ny lagstiftning beträffande omhändertagande av barn. Informella hjälpnätverk av släkt och vänner har varit tradition i barnaärenden, men Kristinsdóttir är skeptisk till denna i många fall bräckliga släkthjälp och menar att behov även finns för en ökad offentlig insats. Ett barncentrerat perspektiv som uppmärksammar såväl barnens rättigheter som det konsrelaterade familjevåldet är givetvis en viktig utgångspunkt.

Karin Widerbergs opposition på *Harriet Silius'* avhandling, om den kvinnliga juristkårens ställning i Finland, återges här in extenso. Utifrån könsbegreppet som teoretisk förståelsegrund, där könskontraktet utgör ett viktigt begrepp, analyseras den patriarkala könsmakten. Några av de omständigheter som omgärdar den kvinnliga juristen är "grindvaktssystemet", könssegregering, sexism, löneförhållanden och avancemangsvillkor. Men även omsorgsarbetet utgör ett snörliv.

Tre recensioner avslutar detta nummer. Åsa Gunnarsson redogör för *Timo Viherkenttäs* avhandling om U-landsproblematik och skattepolitik. En central frågeställning är om U-ländernas kapitalbehov motverkas eller befrämjas av de kapitalexporterande ländernas skattesystem. Konflikten med I-ländernas intresse av världsekonominns effektivitet synes uppenbar. Håkan Hydén drar upp de stora dragen i *Jørgen Dalberg-Larsens* viktiga och samhällsrelevanta artikelsamling med problemområden som rättens styrning av samhället och olika skepnader av självförvaltning. *Sigrídur Stefánsdóttir* har läst *Edith Hansens* oroväckande undersökning av kvinnors situation efter ett liv som misshandlad hustru. Olika bakgrundsfaktorer till våldet analyseras liksom möjligheterna för kvinnorna att göra sig fria, där hänsynen till barnen ofta blir utslagsgivande. Vidare redogörs för den viktiga roll kriscentra har.